

SETÄMIES

Tolkun ihminen muuttuvassa maailmassa

HEIKKI RANTA

JOHDANTO.....	1
MITEN SETÄMIESTÄ ON AIKAISEMMIN LÄHESTYTTY?	11
SETÄMIEHEN KESKEISET PIIRTEET.....	30
SETÄMIES – RATIONAALINEN TOLKUN IHMINEN	30
NOSTALGISUUS JA LÄNSIMAI DEN RAPPIO	41
MAAHANMUUTTAJAVASTAISUUS	51
KIRSIKANPOIMINTAKONSERVATISMI	62
PINNALLINEN KRISTILLISYYS	73
DRAAMAHAKUISUUS	85
AUTORITÄÄRISYYS	93
PAKONOMAINEN SUHTAUTUMINEN MUIDEN SEKSUAALISEEN KÄYTTÄYTYMISEEN	104
NAISTEN KONTROLLOINTI	110
TIEDE- JA ASIA NTUNTIJASHOPPAILU	120
SOMERIIPPUVUUS	133
UUSKIELI JA SANOJEN VÄÄNTELY	145
RISTIRIITAINEN SUHTAUTUMINEN SANANVAPAUTEEN	154
VALIKOIVA ISÄNMAALLISUUS	165
NÄENNÄINEN MARKKINATALOUSMYÖNTEISYYS	175
RISTIRIITAINEN SUHTAUTUMINEN JULKISEEN SEKTORIIN.....	185
YHTEENVETO SETÄMIEHEN KESKEISISTÄ PIIRTEISTÄ.....	191
SETÄMIESAJATTELUN MONINAISUUS JA SYYT	195
SETÄNAISET JA SETÄMIEHET VÄHEMMISTÖISSÄ	195
MANOSFÄÄRI – SETÄMIEHEN VOIMAANTUMISAREENA	202

NUORET SETÄMIEHET	217
SETÄMIES JA AUTOILU	224
SETÄMIES JA PUKEUTUMINEN.....	231
SETÄMIES JA ELÄIMET	236
SETÄMIES JA TURISMI.....	241
SETÄMIES NAAPURINA – PIHOJEN KYLMÄT SODAT	247
SETÄMIES JA JOULU – JUHLA, JOKA ON PILALLA ENNEN KUIN ALKOIKAAN.....	251
SETÄMIES TYÖELÄMÄSSÄ.....	256
SETÄMIES PARISUHTEESSA, VANHEMPANA JA YSTÄVÄNÄ	268
SETÄMIES SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA.....	277
SETÄMIES JA YMPÄRISTÖ.....	285
SETÄMIES PÄÄTTÄJÄNÄ YHTEISKUNNASSA	295
SETÄMIESAJATTELUN SYYT	303

KONKREETTISIA ESIMERKKEJÄ SETÄMIESRINTAMALTA 321

KASVISRUOKAPÄIVÄ.....	323
SUKUPUOLINEUTRAALIT LIIKENNEMERKIT.....	331
SANNA MARININ BILEKOHUT	335
VIRALLISET RAVITSEMUSSUOSITUKSET.....	340
KOULUJEN OPETUSSUUNNITELMAT JA JULISTEET.....	346
WOKEKRIITIKON SANANVAPAUSKÄSITYS	351
SETÄMIESBOIKOTIT	354
GAMERGATE	358
SOTA JOULUA VASTAAN	362
AFRIKAN TÄHTI JA SETÄMIEHEN KRIISI	365
HENKILÖTUNNUKSEN UUDISTAMINEN JA SETÄMIEHEN SUKUPUOLIPANIIKKI	370

PYHÄ NÄRKÄSTYS PARIISISSA – SETÄMIEHEN REAKTIO OLYMPIALAISTEN	
AVAIAISIIN	374
YHTEENVETO SETÄMIESKOHUISTA	379
MITÄ SETÄMIESAJATTELULLE VOI TEHDÄ?	382
MIKSI SETÄMIESAJATTELUA PITÄISI EHKÄISTÄ?	382
ITSETUTKISKELU JA MUKAVUUSALUEILTA POISTUMINEN	385
SATTUMAN ARVOSTAMINEN – KAIKESSA EI OLE KYSE SINUSTA	392
SOMEJÄTTIEN SÄÄNTELYN KYSYMYS	401
NEGATIIVISUUSMEDIAN HAITTOJEN EHKÄISY	406
SETÄMIEHEN KANSSA KESKUSTELU	409
TUNTEIDEN MERKITYS SETÄMIESAJATTELUN SYNNYSSÄ	416
LÄHIPIIRIN ROOLI	423
KOULUTUKSEN JA OPETUKSEN MERKITYS	428
LOPUKSI	442

Johdanto

Setämiehen käsite on noussut näkyväksi osaksi suomalaista keskustelukulttuuria erityisesti viimeisen 10–15 vuoden aikana, mutta kuka oikeastaan setämies on? Vaikka termi on tuttu, sen tarkempi sisältö saattaa olla monelle epäselvä. Tämä kirja ei tarjoa yksinkertaisia vastauksia, vaan pyrkii valottamaan setämiehen moninaisuutta ja ristiriitaisuuksia. Olet ehkä kuullut sanan ja tunnistanut hahmon omassa elämässäsi, kuten sosiaalisessa mediassa, sukulaisissa, tuttavissa, työpaikalla tai jopa itsessäsi. Miksi käsitteen käyttö on yleistynyt ja miksi se tuntuu nyt olennaisemmalta kuin koskaan?

Yksi selkeä syy ajankohtaisuuteen on se, että setämiesmäinen ajattelu, puhe ja politiikka ovat nostaneet päättään sekä Suomessa että maailmalla. Toki havainnoista ei voi tehdä liian suoraviivaisia johtopäätöksiä, mutta perusasiaa on silti vaikea kiistää: setämiesmäisyys on aiempaa näkyvämpää. Kuulemme väitteitä siitä, että nuorten miesten arvot muuttuvat yhä konservatiivisemmiksi ja uskonnollisemmiksi, vaikka havainnot ovat

korkeintaan ristiriitaisia eivätkä ilmeisesti edes pidä paikkaansa. Populistiset ja maahanmuuttovastaiset puolueet ovat kasvattaneet kannatustaan eri puolilla maailmaa, mikä viittaa aiempaa konservatiivisemmän maailmankuvan entistä suurempaan läsnäoloon julkisessa keskustelussa. Atlantin toisella puolen maailman suurimman sotilasmahdin johtoon äänestettiin hiljattain toiselle kaudelle presidentti, joka on kerskaillut avoimesti naisten kourimisella, uhoaa ja lietsoo pelkoa väestön keskuudessa. Mitä ihmettä siis tapahtuu maailmassa, joka tutkimustenkin mukaan muuttuu kuitenkin parempaan suuntaan?

Vaikka setämies on nykyään vakiintunut jopa sanakirjoihin ja siitä on tehty akateemista tutkimusta, ilmiöstä ei ole silti julkaistu montaakaan varsinaista teosta. Tämä kirja pyrkii tarjoamaan kokonaisvaltaisen analyysin setämiehestä ja erityisesti siitä, miten setämiesajattelu liittyy nykyisiin kulttuurisotiin ja polarisoituneeseen keskustelukulttuuriin. Kirjan keskeinen tavoite on päivittää setämiehen käsite perusteellisesti. Nykyiset määritelmät ovat vanhentuneita ja liian suppeita. Ne eivät huomioi viimeisten 10–15 vuoden aikana kiihtynyttä

globalisaatiota eivätkä sosiaalisen median vallankumousta. Molemmat ovat muokanneet myös setämiehen ajattelua. Määritelmät kohtelevat setämiestä pinnallisesti. Lisäksi ne eivät korosta riittävästi setämiehen roolia mielipideilmaston ja politiikan muokkaajana. Setämiehen kuvaukseksi ei riitä enää se, että hän on keski-ikäinen mies, joka puhuu naisille sopimattomasti. Nykyaajan setämies on voimaantunut ja mobilisoitunut aivan uudella tavalla: hän ammentaa netistä ideoita, ajatusrakennelmia ja salaliittoteorioita, joilla on kansainvälinen ulottuvuus. Ennen kaikkea hän on vihaisempi kuin koskaan, eikä kaihda keinoja pyrkiessään muokkaamaan maailmaa näköisekseen.

Kirjan kuvaus setämiehestä ei ole syntynyt tyhjiössä, vaan se on vuosien havainnoinnin, kokemusten ja analyysin tulos. Olen rakentanut kokonaiskuvan kolmesta toisiinsa liittyvästä lähteestä, jotka ovat olleet ratkaisevassa roolissa setämiehen hahmottamisessa. *Ensinnäkin* olen seurannut suomalaisen ja kansainvälisen politiikan kehitystä. Erityisesti populististen puolueiden nousu on tuonut julkisuuteen poliitikkoja, joiden ajattelu ja esiintyminen ilmentävät tunnistettavia

setämiesmäisiä piirteitä. Piirteet eivät rajoitu yksittäisiin mielipiteisiin, vaan muodostavat kokonaisen maailman-kuvan, joihin liittyy taipumus nähdä menneisyys nyky-aikaa parempana, muutos uhkana ja yksinkertaiset ratkaisut monimutkaisiin ongelmiin houkuttelevina. Tällaisissa poliitikoissa yhdistyvät vanhoilliset ääriajatuksot, retoriset tehokeinot, kuten halveksunta ja uhriutuminen sekä autoritääriset asenteet. Julkisen vallan edustajina he paitsi heijastavat myös muokkaavat setämiesajattelua yhteiskunnan instituutioiden tasolla.

Toiseksi setämies ei ole minulle pelkkä abstraktio tai ulkoapäin tehty havainto. Koen itsekin olleeni setämies nuorempana. Toistelin monia setämiehelle tyypillisiä ajatuksia. Pyrin edelleen aktiivisesti haastamaan tätä ajattelua, ja siksi tämä kirja on samalla yritys ymmärtää itseäni ja menneisyyttäni. Olen tietenkin törmännyt setämiesmäisiin hahmoihin myös omassa henkilökohtaisessa elämässäni.

Kolmanneksi sosiaalinen media on toiminut tutkimusmatkani hedelmällisimpänä ja monipuolisimpana lähteenä. Alustat kuten X (entinen *Twitter*) ja *Facebook* ovat

kuin digitaalisia laboratorioita, joissa setämiesajattelu elää ja kehittyy. Olen seurannut lukemattomia keskusteluja, kuten poliitikkojen julkisia päivityksiä, kommenttikenttien väittelyitä, nimettömien trollien julistuksia ja foliohattuketjujen paranoideja teorioita. Olen tarkastellut niitä ihmetellen, mikä saa ihmisen ripustautumaan maailmankuvaan, joka ulkopuolisesta vaikuttaa jopa absurdilta? Ilman setämiespoliitikkoja ja nimettömiä tai omalla nimellään esiintyviä trolleja tämä kirja ei olisi ollut mahdollinen. Kiitänkin vilpittömästi kaikkia trolleja, populistieja ja provokaattoreita, jotka ovat jättäneet jälkensä somen syövereihin. Tämä kirja on yhtä lailla heidän kuin minunkin.

Ennen kuin sukellamme syvemmälle setämiehen sielunmaisemaan, on hyvä hahmottaa kirjan rakenne. Kirja on jaettu useaan osioon, joista kukin tarkastelee ilmiötä eri näkökulmasta, välillä kevyemmin, välillä syvällisemmin. Aloitamme lyhyellä katsauksella siihen, miten setämies on tähän asti määrittynyt. Millaisia merkityksiä termiin on ladattu vuosien varrella? Seuraavassa, kirjan laajimmassa ja toivon mukaan antoisimmassa osiossa rakennan oman kokonaisvaltaisen teoriani setämiehestä.

Osiossa tarkastellaan setämieshahmon keskeisiä piirteitä, ajattelutapoja ja maailmankuvaa. Samalla tehdään paikoitellen faktantarkistusta ja väitteiden kriittistä purkamista. Kirja sisältää siis kuvauksen lisäksi reikien tökkimistä setämieslogiikkaan. Vaikka tavoitteena on ymmärtää, ei setämiestä päästetä helpolla. Hänen ajatteluun on tutkittava rehellisesti ja kriittisesti, eikä setämiehen päätä tarvitse silitellä. Osion jälkeen tarkastellaan myös koko setämiesten moninaisuuden kirjoa, kuten setänaisia, nuoria setämiehiä ja setämiesmäistä käyttäytymistä erilaisissa arkisissa konteksteissa. Kun kokonaiskuva on hahmoteltu, siirrymme käytännön esimerkkeihin. Tämä osio tarkastelee todellisia setämieskohuja Suomesta ja maailmalta, tapauksia, joissa setämiesmäinen ajattelu, retoriikka ja toiminta on noussut pintaan sekä paisutellut ja dramatisoinut arkisia asioita. Näiden kautta havainnollistetaan, että setämies todellakin aiheuttaa jatkuvasti draamaa ympärillään eikä ole pelkkä teoreettinen konstruktio. Kirjan viimeinen osio tarjoaa ideoita ratkaisukeskeisyyden hengessä: miten yksilö, yhteisö tai yhteiskunta voisi yrittää ehkäistä setämiesmäistä toimintaa?

Läpi tekstin on alaviitteitä, joiden avulla lukija voi syventyä argumenttien taustoihin, kuten tutkimuksiin, uutisiin ja sosiaalisen median keskusteluihin. Uutislähteinä kirjassa on käytetty suomalaisia ja kansainvälisiä, valta-mediaan kuuluvia artikkeleita, mikä voi ärsyttää setämiestä. Vaikka argumentteja perustellaan paikoitellen myös tutkimuksilla, tämä kirja ei ole tieteellinen tutkimus. Kirjaa ohjaava teoreettinen käsite on kuitenkin psykologian parissa kehitetty *inokulaatioteoria*, jonka mukaan valeinformaatiolta ja harhaanjohtavalta viestinnältä suojautuminen tehostuu, kun yksilöt tutustuvat väitteisiin, jotka on tietoisesti altistettu kritiikille ja niiden aukot osoitettu. Näin yksilö saa suojaa, kun hän törmää jatkossa kyseenlaisiin väitteisiin. Näin ollen kirjan tarkoitus on myös antaa lukijoille välineitä informaatiovaikuttamiselta suojautumiseen ja edistää näin avoimen yhteiskunnan periaatteita.

Läpi setämiesajattelun sameiden vesistöjen oppaamme toimii fiktiivinen hahmo nimeltä Kalevi. Kalevi on keski-ikäinen mies, jolla on omakotitalo metsäisellä alueella ison kaupungin naapurikunnassa. Kalevillä on vaimo ja kaksi lasta, mutta pinnallinen tunne-elämä.

Kalevi viettää päivät töissä ja illat television ääressä sekä puhelinta näpräillen. Hänen maailmankuvansa on jyrkkä, asiat ovat joko oikein tai väärin, eikä harmaita sävyjä ole olemassa. Kalevi kokee olevansa syrjitty, vaikka hän elää keskiluokkaisesti ja hänen elintasonsa on vuosikymmenien aikana noussut merkittävästi. Kalevi suhtautuu vihamielisesti maahanmuuttajiin, feministeihin ja ilmastoaktivisteihin, puhuu töksäytellen ja halveksuvasti muista, mutta loukkaantuu äärimmäisen herkästi itseensä kohdistuvasta kritiikistä. Kalevi ruumiillistaa setämiesajattelun ristiriidat: Miten voi samaan aikaan halveksia muita ja kritisoida herkkänahkaisuutta, mutta suuttua itse aivan mitättömistä asioista ja pienestäkin kritiikistä? Kalevi on siis kirjan tutka ja *kaleidoskooppi*, jonka kautta lukija pääsee lähemmäs konkreettista ymmärrystä siitä, mistä setämiehessä on kysymys. Vaikka Kalevi onkin fiktiivinen hahmo, hänen ajatuksensa ja toimintatapansa kumpuavat oikeiden ihmisten mielipiteistä, teorioista ja väitteistä, joita olen poiminut mediasta sekä sosiaalisen median ja muiden nettikeskustelujen sameimmista vesistöistä. Kirja on kauttaaltaan

kuvitettu, ja kuvien avulla tuodaan Kalevin hahmo lähemmäksi lukijaa Kalevin eri elämäntilanteissa.

Lopuksi haluan kiittää tämän kirjaprojektin loppuunsaattamisesta muitakin kuin itseäni ja setämiehiä. Kiitän tekoälyä (*OpenAI:n ChatGPT*), joka onnistui luomaan kirjalle kuvituksen, joka kiteyttää visuaalisesti, mistä setämieheissä on kyse. Kirjan kuvat koskevat sensitiivisiä aiheita ja voivat hätkähdyttää, mutta jokaisen kuvan tarkoitus on kritisoida setämiehelle tyypillistä ahdasmielistä ja syrjivää ajattelua sekä sen vaikutuksia. Kaikki kirjassa käytetyt kuvat on luotu tekoälyn avulla. Tekoälyä on myös käytetty osittain tekstin manuaalisessa muokkaamisessa, suunnittelussa ja sujuvoittamisessa. Kiitän rakasta vaimoani Maria, joka jaksaa aina tukea minua missä tahansa projektissa, jonka keksinkin aloittaa. Kiitän myös suuresti Marjo Kylmästä, jonka tarkka ja ammattimainen luenta, editointi sekä kommentointi auttoi herättämään kirjan aivan eri tavalla eloon. Hänen ansiostaan kehityin taas kirjoittajana, koska huomasin, miten sokeaksi välillä tulee omille maneereilleen. Lisäksi kiitän monia ystäviäni, joiden kanssa keskustelut ovat tuottaneet ideoita ja näkökulmia kirjaan.

Miten setämiestä on aikaisemmin lähestytty?

Olet todennäköisesti törmännyt setämiehen kaltaiseen hahmoon ainakin somessa. Olet saattanut kohdata nimettömän tai jopa omalla nimellään esiintyvän hahmon, joka on mielestään äärimmäisen rationaalinen, looginen ja johdonmukainen. Joskus tämä kuvaus saattaa olla jo sometilin profiilissa. Olet voinut huomata, että tähän omaan erinomaisuuden kokemukseen yhdistyvät myös pakonomainen suhtautuminen *wokeen*, feminismiin ja kommunismiin. Hahmo puhuu lähes taukoamatta maahanmuutosta ja *islamisaatiosta*. Hahmon puheissa vilisee se, miten nykymaailmassa on kaikki aivan pielessä, vaikka samaan aikaan emme ole lähestulkoon koskaan eläneet näin hyvää elämää Suomessa monilla käytettävissä olevilla keskeisillä mittareilla.¹

---

¹ Maailman muuttumisesta parempaan suuntaan monilla eri elämän osa-alueilla voi lukea tarkemmin esimerkiksi seuraavista teoksista: Hans Roslingin (2018) *Faktojen maailma* ja Steven

Setämies on armoton kuvaus vanhoillisesti ajattelevasta henkilöstä, jonka on vaikea hyväksyä maailman muuttumista ympärillään. Setämies on hahmo, joka puhuu taukoamatta kulttuurin rappiosta, maahanmuutosta, länsimaiden tuhosta, wokesta ja kansalaisia vaanivasta deep statesta. Setämiehen maailmankuvaa leimaa horjumaton usko omiin kykyihin talouden, politiikan ja yhteiskunnan asioissa, vaikka hänen tietonsa perustuvatkin lähinnä huoltoasemalla käytyihin keskusteluihin ja valeutisiin. Setämies on mielestään tolkun ihminen, vaikka hänen reaktionsa yhteiskunnallisiin ilmiöihin ovat välittömien tunnereaktioiden sanelemia. Setämies pitää itseään sananvapauden kannattajana, mutta hän osoittautuu tämänkin suhteen joustavaksi, kun kyse on hänelle epämiellyttävistä näkemyksistä. Setämiehen maailmassa maahanmuutto, hyvinvointivaltio tai mielenterveyspalvelut ovat vain turhaa hössötystä ja yhteiskunnan resurssien hukkaamista, mutta jos oma etuoikeutettu asema uhkaa järkkäyä, hän on ensimmäisenä vaatimassa valtiolta apua ja sääntelyä. Kirja tutkii setämiehen suhdetta muun muassa kulttuuriin, talouteen, sananvapauteen ja ympäristöön, paljastaen lukijalle setämiesajattelun ristiriitaisen sekamelaskan, joka on samalla ainutlaatuinen filosofinen rakennelma. Kirja pyrkii ymmärtämään, mistä setämiehen ajatusmaailma kumpuaa ja mitä sille voidaan tehdä yksilön ja yhteiskunnan tasolla. Setämies on pakollista luettavaa jokaiselle, joka haluaa ymmärtää nykypäivän maailmaa, sen kipeimpiä keskusteluja sekä konservatiivista identiteettipolitiikkaa.